речення, де на перехідне дієслово в особовій формі нанизується одне чи декілька перехідних дієслів у безособовій формі.

Література

Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факты. – М.: Наука, 1988. – 341 с. *Ноздрина Л.А.* Взаимодействие грамматических категорий в художественном тексте (на материале немецкого языка): Автореф. дис…канд. филол. наук: 10.02.04. - М., 1997. – 47 с. *Селиванова Е.А.* Основы лингвистической теории текста и коммуникации. – К.: ЦУЛ «Фитосоциоцентр», 2002. – 336 с. *Тураева З.Я.* Лингвистика текста: (Текст: структура и семантика). - М. : Просвещение, 1986. – 208 с.

ШЕВЦІВ Р.Б.
(Дрогобицький держ. ун-т ім. І. Франка)

ПРОБЛЕМА ЄДНОСТІ У ВИЗНАЧЕННІ ТЕРМІНА “ФАХОВА МОВА”

Дослідники говорять про зародження елементів фахових мов ще у дохристиянський період [Гринев-Гриневич, Сорокина, Скопюк 2008]. Однак наукові дискусії навколо фахових мов почалися саме в німецькомовних країнах з кінця 20-х років ХХ ст. під впливом Празького лінгвістичного гуртка і особливої інтенсивності вони набувають з 50-х років. Мабуть не буде перебільшенням говорити, що перший симпозіум з фахових мов, котрий відбувся у німецькому Мангаймі в 1971 році, дав серйозний організаційний поштовх до регулярних досліджень та активних дискусій на предмет фахових мов. Наукові симпозіуми, конференції з наступними опублікуваннями матеріалів, фахові журнали на кшталт “Fachsprache”, монографії та дисертації є, безперечно, вагомий доробок на терези фахових мов. Однак, як не парадоксально це звучить, до нині немає єдності стосовно точної дефініції терміна “фахова мова”. Тому в даній роботі ми акцентуємо свої зусилля саме на цій проблемі.

Залежно від критеріїв визначення терміна “фахова мова”, в лінгвістичній літературі знаходимо різні дефініції. Моен та Пелька (*Möhn* та *Pelka*) вдаються до “екстралінгвістичних (соціологічних), пов′язаних на мовну систему та зорієнтованих на застосування мови” [Möhn, Pelka 1984, с. 25] характеристик, оскільки, на їхню думку, тільки таким чином “можна вийти на узагальнене поняття фахових мов як варіантів мови, яке відповідатиме різним, регіонально, ситуативно і функціонально обумовленим формам прояву” [Möhn, Pelka 1984, с. 26.]. Отож, вони комбінують рівень користувачів фаховими мовами з рівнем типових для фахових мов мовних засобів та рівнем відмежування фахових мов від інших підмов. Після більш-менш розлогих тлумачень цих трьох сфер автори пропонують своє визначення, яке враховує всі важливі аспекти дослідження фахових мов (соціологічний, порівняльний, лінгвістичний): “Під фаховою мовою ми сьогодні розуміємо варіант національної літературної мови, який служить пізнанню та понятійному визначенню специфічних для фаху предметів а також порозумінню стосовно них, а тим самим, задоволенню специфічних комунікативних потреб у межах фаху. Фахова мова покликана обслуговувати першочергово фахівців, однак і інші зацікавлені особи можуть нею користуватися. […] Для фахових мов характерний певний асортимент, застосування, та частотність мовних засобів, зокрема, на системних рівнях ‘морфологія’, ‘лексика’, ‘синтаксис’ і ‘текст’” [Möhn, Pelka 1984, с. 26-27.].

Для Льотара Гоффманна (*Lothar Hoffmann*) найважливішим у дослідженні фахових мов є “стосунки фахових мов до національної літературної мови” [Hoffmann 1987, с. 48-53], про що він детально говорить у своїх працях. Дослідник намагається

спочатку окреслити концепт загальнонаціональної мови, щоб після цього показати дві різні схеми розв′язання проблеми. Загальнонаціональна мова складається, на його переконання, з окремих підмов, наявних фахових мов [Hoffmann 1987, с. 48-52]. Таким чином, для Гоффманна відпадає і питання відмежування мовних засобів фахової мови та загальнонаціональної мови, оскільки відповідні підмови враховані своїм "сукупним набором засобів на всіх мовних рівнях" [Hoffmann 1987, с. 52].

Про постійний пошук мовознавців якнайоптимальнішого визначення терміна "фахова мова", про вимогливість, прискіпливість до кожного слова у формулюванні свідчить шлях Л. Гоффманна до дефініції цього поняття. У своїй ґрунтовній праці *Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einleitung. – Berlin, 1976* дослідник пропонує таке визначення: "Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в обмеженій фахом сфері комунікації, щоб забезпечити **порозуміння зайнятих у цій сфері людей**" [Hoffmann 1976, с. 170]. Дещо згодом Л. Гоффманн вдається до, здавалося б, незначної поправки у цій редакції: "Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в обмеженій фахом сфері комунікації, щоб **забезпечити порозуміння зайнятих там фахівців**" [Hoffmann 1982, с. 2]. (*Виділення мої.*) В наступному виданні своєї добре відомої праці *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. – 3. Aufl. Durchges. – Berlin: Akad. Verl., 1987. – 307 S.* після досить розлогих обґрунтувань він повертається до дефініції, запропонованої ним у першому виданні: "Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються в обмеженій фахом сфері комунікації, щоб забезпечити порозуміння зайнятих у цій сфері людей" [Hoffmann 1987, с. 48-53].

Як і підхід Моена (*Möhn*) та Пелки (*Pelka*), дефініція Гоффманна також містить найважливіші аспекти дослідження фахових мов. Окрім цього вона надзвичайно влучно сформульована – стосунки фахової та загальнонаціональної мови дійсно досить суперечлива тема в дослідженнях фахових мов.

Виходячи з аналізу функцій та ознак фахових мов, Вільгельм Шмідт (*Wilhelm Schmidt*) пропонує таку дефініцію: "Фахова мова – це засіб для оптимального порозуміння фахівців стосовно проблем свого фаху; для неї характерні специфічна фахова лексика і спеціальні норми вибору, застосування і частотності загальномовних лексичних та граматичних засобів; вона існує не як самостійна форма прояву мови, а актуалізується у фахових текстах, які окрім шару фаховомовного містять завжди і загальномовні елементи" [Schmidt 1969, с. 17].

Як бачимо, міркування В. Шмідта ґрунтуються на завданнях та властивостях фахових мов, які він, як і інші автори, розміщує на комунікативному та мовному рівнях. Порівнюючи фахові мови з іншими варіантами мови дослідник йде на крок далі і вказує на "суттєву різницю" [Schmidt 1969, с. 16], яка, на його думку, полягає в тому, що фахова мова на відміну від інших "форм прояву мови […] – це не замкнутий у собі самостійний феномен" [Schmidt 1969, с. 16]. Це дуже важливе спостереження, яке багато чого говорить про суть фахових мов і сприяє тому, щоб пролити трохи світла на питання відмежування фахової мови від загальнонаціональної літературної мови.

Дещо інший підхід у Вальтера фон Гана (*Walther von Hahn*). Мовознавець вважає, що зіставлення фахової та загальнонаціональної мови є "безплідною дискусією" [Hahn 1983, с. 65], і тому він виходить з евристичного поняття фахової мови.

В. фон Ган крок за кроком виводить дефініцію, де спочатку встановлює, що таке 'фаховість' (*'Fachlichkeit'*): "Фахові, зокрема інструментальні, – це такі дії, які виконуються з цільовим, тобто несоціальним наміром" [Hahn 1983, с. 65]. Тоді він визначає поняття 'фах': "Фахи – це контексти діяльності, в яких учасники виконують набори фахових раціональних дій" [Hahn 1983, с. 65]. Поняття фахових мов фон Ган

комбінує з цих обох термінів: “Таким чином фахові мови – це мовні дії цього виду а також мовні висловлювання, які конститутивно або коментативно пов′язані з такими діями” [Hahn 1983, с. 65]. Дефініція фон Гана відрізняється від попередніх в тому сенсі, що він бере за основу суто позамовні критерії, сферу та предмет дії, і в такий спосіб отримує таке звужене поняття фахових мов.

Як видно особливо з останнього підходу, усіх цих дефініцій самих по собі недостатньо – вони потребують додаткових тлумачень. Крім цього, така ситуація змушує згадати про досить переконливу вимогу до кожної дефініції: “значення слова або словосполучення виявляється за допомогою якихось інших слів, значення яких вважаємо за відоме” [Скороходько 1970, с. 39]. Якщо із цитованих вище дефініцій терміна “фахова мова” умовно вилучити все, що не належить до визначальних параметрів, то отримаємо твердження, що *фахова мова – це мова якогось фаху*. Тим самим дефініція фахової мови потрапляє в залежність від дефініції терміна “фах”, – маємо справу із “дефініційним колом” [Kretzenbacher 1998, с. 133], тобто невідоме визначено через це ж таки невідоме. Таких ситуацій потрібно позбуватися. Дивно, що незважаючи на неодноразові вказівки на цю обставину у серйозних працях з питань фахових мов, помітних зрушень тут не можемо констатувати. До певної міри – якщо не значною мірою – це спричинено і тим, що мовознавці не охоче сприймали формулювання дефініцій сферою своїх компетенцій, вважаючи це справою фахівців відповідної галузі знань. Дивним виглядає, зокрема, той факт, що впродовж півстолітнього дослідження фахових мов не визначено поняття самого фаху, на що звертає увагу Гартвіг Кальверкемпер [Kalverkämper 1992, с. 32].

Попри це, гадаю, визначення Моена і Пельки, Шмідта, Гоффманна нас влаштують, щоб в загальних рисах виразити суть фахових мов. Тому ми візьмемо їх за основу у подальшій роботі для визначення поняття фахових мов економічних наук.

Розглянуті тут дефініції чітко показують, що фахові мови не є самостійними системами мови, а мають різнобічні стосунки із загальнонаціональною літературною мовою, тобто із сукупністю усіх наявних у даній конкретній мові мовних засобів.

Якщо узагальнити позиції та результати досліджень фахових мов, котрі відображені у процитованих вище спробах дефініцій, то бачимо, що на місце поглядів, зорієнтованих на мову як систему, заступили концепції, зорієнтовані на комунікацію та діяльність, які включають також прагматичні та позамовні рамкові умови.

Цими концепціями фахової мови та фахової комунікації як орієнтуючих та реляційних величин у сенсі специфічного застосування мови поряд з іншими видами застосування мови поставлено під сумнів почасти безплідне протиставлення фахової мови та загальнонаціональної літературної мови, внесено інтегративну думку про мовленнєву діяльність і переведено дискусію на рівень комунікативно релевантного тексту. Сьогодні погляд більше спрямовано на комунікативний, зорієнтований на діяльність вимір фахових текстів, на мову в рамках фаху і на пов′язані з її вжитком ситуації застосування мови, на умови фахової діяльності та пов′язані з цим види фахових текстів.

Література

Гринев-Гриневич С.В., Сорокина Э.А., Скопюк Т.Г. Основы антрополингвистики. Академия, 2008, 128 с. *Скороходько Е.Ф.* Лінгвістичні основи автоматизації інформаційного пошуку. – Київ: Вид-во “Вища школа”, 1970. – 242 с. *Fluck, Hans-Rüdiger* Fachsprachen: Einführung und Bibliographie / Hans-Rüdiger Fluck. – 5., überarb. und erw. Aufl. – Tübingen; Basel: Francke, 1996. – 361 S. *Hahn, Walther von* Fachkommunikation: Entwicklung, linguist. Konzepte, betriebl. Beispiele / von Walther v. Hahn. - Berlin; New York: de Gruyter, 1983. *Hoffmann, Lothar* Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einleitung. – Berlin, 1976. – 325 S.

Hoffmann, Lothar Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. – 3. Aufl. Durchges. – Berlin: Akad. Verl., 1987. – 307 S. *Hoffmann, Lothar* Probleme und Methoden der Fachsprachenforschung. In: Richart J.R./Thome, G./Wills, W. (Hg.): Fachsprachenforschung und -lehre. Tübingen, 1982. *Kalverkämper, Hartwig* "Die kulturanthropologische Dimension von "Fachlichkeit" im Handeln und Sprechen (Kontrastive Studien zum Deutschen, Englischen, Französischen, Italienischen und Spanischen)". // Jörg Albrecht/Richard Baum (Hrsg.): Fachsprache und Terminologie in Geschichte und Gegenwart. – Tübengen: Narr, 1992. – 333 S. *Möhn D., Pelka R.* Fachsprachen: Eine Einführung. – Tübingen: Max Niemeyer Verlag Gmbh. and Co. KG, 1984. *Schmidt, Wilhelm* "Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen" // Sprachpflege 18, 1969, S. 10-21.

ШЕВЧУК О.В
(*Запорізький нац. ун-т*)

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ ВІДМІНКА У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мета статті полягає у визначенні сутності категорії відмінка у сучасній англійській мові. Дана мета визначила рішення наступних завдань:

- проаналізувати процес категоризації у сучасній лінгвістиці;
- дослідити походження терміну відмінок;
- розглянути два підходи до семантичного змісту відмінків;
- визначити різні точки зору щодо питання кількості відмінків у сучасній англійській мові;
- з'ясувати семантичний зміст конструкцій з генитивним суб'єктом та еліптичним генитивом.

Предметом даної статті є родовий відмінок у сучасній англійській мові. Об'єкт дослідження – сутність категорії відмінку і його функціонування у сучасній англійській мові.

В останні десятиліття у зв'язку з появою нової когнітивно-дискурсивної парадигми в лінгвістиці виникла «навчальна потреба поглянути на проблему мовної свідомості крізь мовну картину світу, пов'язати мову й національну культуру і представити дискурс із точки зору когнітивних структур, що лежать в глибинах свідомості особистості» [Манерко 2000, с.39]. Всі ці проблеми торкаються одного з найважливіших процесів категоризації. Її основу складає здатність людської свідомості виділяти з явищ навколишньої дійсності, з потоку інформації якісь загальні, досить стійкі ознаки, які регулярно повторюються в певному фоновому оточенні [Кубрякова 1995, с.28].

Учення про категорії належить ще Аристотелю, який вбачав у категорії найзагальніший ряд висловлювань [Герасимов 1992, с.41]. Недавня ж революція в когнітивній психології почасти пов'язана зі зміною погляду на поняття «категорія». Йдеться передусім про «перегляд самого процесу класифікації явищ дійсності в тому вигляді, в якому він відбувається в повсякденному людському житті» [Петрова, Герасимова 1988; Кубрякова 1997].

Процес категоризації звернений до двох аспектів: з одного боку, категорії служать матеріалом, який має доступ до свідомості, а тому вони можуть розкрити те, що є найбільш істотним для людини за уявленням і розумінням роботи когнітивних механізмів… З іншого боку, процес категоризації супроводжується фіксацією виділених ознак за допомогою засобів мови, внаслідок чого мовні категорії є «сховищами» номінації та комунікації [Манерко 2000,с.40].

Як зауважує О.С. Кубрякова. «описати систему частин мови - значить описати, по-перше, конституюючи риси її одиниць (…охарактеризувати частини мови як